

WIEKI

STARTE

i

NOWE

Tom 2 (7)

pod redakcją
SYLWESTRA FERTACZA I MARII W. WANATOWICZ

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2010

Redaktor serii: Historia
Sylwester Fertacz

Recenzenci
Bogdan Cimała
Stanisław A. Sroka

Rada redakcyjna

Antoni Barciak, Edward Długajczyk, Sylwester Fertacz, Anna Glimos-Nadgórska,
Janusz Gruchała, Wiesław Kaczanowicz, Ryszard Kaczmarek, Idzi Panic,
Andrzej Topol, Maria W. Wanatowicz

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Treść

Słowo wstępne (Sylwester Fertacz, Maria W. Wanatowicz)	7
Paweł Duda: Obraz bitwy pod Guzowem w świetle relacji nuncjusza papieskiego Francesca Simonetty	9
Joanna Lusek: Rozwój służby zdrowia i opieki społecznej w Katowicach do 1914 roku	24
Sylwester Fertacz: Generał Stanisław Szeptycki jako dowódca wojsk polskich w latach 1919—1922 wobec północno-wschodnich i południowo-zachodnich kresów Rzeczypospolitej	58
Joanna Januszewska-Jurkiewicz: Razem czy osobno? Narody zamieszkujące Wileńszczyznę wobec perspektywy samostanowienia po I wojnie światowej (do początku 1920 roku)	74
Barbara Piasecka: Kościół katolicki a wychowanie młodzieży w diecezji katowickiej (śląskiej) w latach 1926—1930	93
Maria W. Wanatowicz: Ogólnopolska Ustawa o ubezpieczeniu na wypadek bezrobocia z 18 lipca 1924 roku, jej nowelizacje i funkcjonowanie na terenie województwa śląskiego (1924—1939)	124
Krzysztof Zajączkowski: Obrona Westerplatte w korespondencji mjr. Stefana Fabiszewskiego	144
Bartosz Buśkiewicz: Zajęcie Bytomia przez Armię Czerwoną. Stan infrastruktury, zniszczenia miasta po oswobodzeniu i odbudowa przemysłu	168

Joanna Górską: Śląski eksperyment pedagogiczny — projekt organizacji „Szkół talentów” z 1972 roku	182
Ks. Henryk Olszar: Parafie Kościoła rzymskokatolickiego w Katowicach .	196

Słowo wstępne

Niniejszy, siódmy tom rocznika „Wiek Stary i Nowy”, wydawanego przez Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego, zawiera 11 artykułów, dotyczących średniowiecza, czasów nowożytnych oraz najnowszych. Podobnie jak w poprzednich tomach, większość tekstów poświęcona jest XX wiekowi, który obfituje w tematy wciąż mało przebadane lub wymagające weryfikacji.

Tom rozpoczyna artykuł Pawła Dudy, w którym autor przedstawił stosunek Stolicy Apostolskiej do najważniejszego wydarzenia rokoszu sandomierskiego, jakim była bitwa pod Guzowem. Obecny w Rzeczypospolitej nuncjusz papieski Francesco Simonetta był świadkiem owej bitwy i opisał ją w kilku listach. Autor niniejszego opracowania przeanalizował ich wartość poznawczą, uwzględniając współczesny stan badań historycznych.

Drugi tekst, Joanny Lusek, dotyczy rozwoju służby zdrowia i opieki społecznej w Katowicach na przełomie XIX i XX wieku, tj. w czasie, kiedy rozpoczął się jej intensywny rozrost. Zawiera wiele materiału faktograficznego, dotychczas niepublikowanego.

Na temat postaci gen. Stanisława Szeptyckiego powstało już wiele opracowań, okazuje się jednak, że nie wszystkie wątki jego życiorysu są dostatecznie wyjaśnione, co pokazał w swoim artykule Sylwester Fertacz. Naświetlił w nim rolę gen. Stanisława Szeptyckiego na wschodnich i zachodnich kresach kształtującej swoje granice Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1920–1922.

Z kolei Joanna Januszewska-Jurkiewicz, po wieloletniej kwerendzie źródeł zgromadzonych w archiwach wileńskich, zaprezentowała stosunek narodów zamieszkujących Wileńszczyznę (Polaków, Litwinów, Białorusinów, Żydów) do idei samostanowienia narodów na tym terenie.

Barbara Piasecka w swoim artykule poruszyła temat, który w latach PRL przewijał się tylko jako wątek przypadkowy w opracowaniach historycznych, a mianowicie zbadała rolę Kościoła rzymskokatolickiego w wychowaniu młodzieży na płaszczyźnie życia publicznego, poza Kościołem. Autorka wybrała teren diecezji katowickiej w latach urzędowania w niej bp. Arkadiusza Lisieckiego (1926–1930). Są to zarazem pierwsze lata istnienia tej diecezji, która odpowiedzieć musiała na wiele wyzwań, jakie dla Kościoła niosła ówczesna sytuacja w województwie śląskim.

Maria Wanda Wanatowicz podjęła aktualną wciąż problematykę badawczą dotyczącą unifikacji autonomicznego województwa śląskiego z całym obszarem Drugiej Rzeczypospolitej. Wiadomo, że konwencja genewska i autonomia stwarzały w tym względzie znaczną barierę w procesie integracji. O tym, że istniały jednak duże możliwości jej pokonywania, świadczyło wprowadzenie na obszar województwa ogólnopolskiej ustawy ubezpieczeniowej na wypadek bezrobocia, która była nowelizowana i finansowana przez władze centralne. Dla dużego skupiska robotników, jakim był Górny Śląsk, miała istotne znaczenie.

Obrona Westerplatte to — wydawałoby się — wyczerpany już temat. Krzysztof Zajączkowski znalazł w nim jednak nowe wątki, które wydo był z pochodzącej z lat 60., nieznanej dotąd korespondencji ówczesnego dowódcy polskiego na Westerplatte mjr. Stefana Fabiszewskiego.

Wśród historyków, zwłaszcza młodych, duże zainteresowanie wzbudzają wciąż działania Armii Czerwonej na Śląsku w 1945 roku, szczególnie na tej jego części, która przed II wojną światową należała do Rzeszy Niemieckiej. Bartosz Buśkiewicz pokazał na przykładzie Bytomia różnorodne konsekwencje zajęcia miasta przez Armię Czerwoną oraz początki organizacji polskiego życia społeczno-gospodarczego.

Joanna Górską w swoim artykule podjęła tematykę szkolnictwa na Śląsku w okresie PRL, w latach 70. Pokazała, że nie stroniono wówczas od eksperymentów pedagogicznych. Autorka przeanalizowała jeden z nich, zwany „Szkołą talentów”, opracowany w 1972 roku.

Całość tomu zamyka tekst ks. Henryka Olszara, przedstawiający powstawanie i rozwój parafii Kościoła rzymskokatolickiego na terenie obecnych Katowic od średniowiecza aż do współczesności. Ten historyczny przegląd stanowi istotny fragment dziejów Górnego Śląska, pokazuje on, w jakich uwarunkowaniach społeczno-politycznych działał Kościół na tym terenie i jakie konsekwencje miały one dla jego rozwoju.

*Sylwester Fertacz
Maria W. Wanatowicz*